

Po skončení II. světové války bylo také Brno jako moravská metropole dějištěm historicky významných pohybů obyvatelstva. Válka zásadním způsobem ovlivnila skladbu romského osídlení Brna. Jen několik z Romů (Danielů, Růžičků, Holomků a dalších rodů před válkou usazených na Moravě) se jako jednotlivci vraceli přeživší koncentrační tábory, či vystupovali z utajení, díky kterému přežili válku – pro tyto lidi jako by se Brno stalo v jistém smyslu novým domovem, když během války ztratili své rodiny a své původní domovy. Ovšem, byť – z důvodů shora uvedených – jen torzovitě, došlo tak k jisté obnově původních vazeb mezi romskými obyvateli Moravy, ale i Slovenska (zejména Slovácka), pro které město Brno znamenalo pracovní příležitosti (včetně těch obchodních), ale také centrum školního vzdělání. Průmyslová metropole a její nutná poválečná obnova se ihned po válce stala důvodem pro pracovní migraci nových rodin, a tak – dnes už i ve čtvrté-páté generaci, Romové přišli po válce ze Slovenska spoluvytváří život a celkové kulturně-společenské dění v Brně.

Poválečná migrace, zejména v letech 1945-1947, probíhala za zpřísněného dozoru státních orgánů – z jejichž agendy se dozvídáme, že v květnu 1946 zjistili příslušníci Národní bezpečnosti v Brně městě celkem 59 rodin s celkovým počtem 227 osob, z nichž jen asi 15 osob pocházelo z Brna, ostatní přišli ze Slovenska. Celostátní soupis, který proběhl na Moravě v srpnu 1947, uvádí pro Brno celkové číslo 875 osob romského původu.

Mnohem více než statistické údaje nám o životě Romů v Brně ale vypovídají aktivity vzájemného propojení menšinové romské a majoritní české společnosti. Na úrovni politické je to snaha Romů aktivně se podílet na práci lokálních správních orgánů. Poté, kdy v červnu 1970 pozval vybrané zástupce Romů ministr E. Erban na Ministerstvo práce a sociální péče v Praze, a za Brno byli vybráni Rudolf Daniel (*1911 v Oslavanech) a Koloman Bartoš (*1920 okres Levice, SK) se ihned po jejich návratu, zřejmě i z iniciativy Rudolfa Daniela mezi Romy zakládá prozatímní krajský výbor Cikánů v Brně. Nutno poznamenat, že členy zmíněných zástupců v Praze na ministerstvu byli i doktor práv Tomáš Holomek (*1911 ve Svatobořicích u Kyjova), který byl mluvčím celé delegace, a, toho času ještě student sociálních věd, vysokoškolák Miroslav Holomek (*1925 ve Svatobořicích u Kyjova), jejichž osobní sepejetí s Brnem v dalších letech ovlivnilo formování romské společenské reprezentace.

Již v této době slyšíme nejen o politicky činných osobnostech, ale mezi přicházejícími do Brna jsou i významní romští hudebníci, jako jmenovitě například Ján Gašpar Hrisko ze středoslovenské Očové (jako přední cimbalista nově zakládaného Brněnského rozhlasového orchestru rozhlasových nástrojů), Jonáš Lázok z východoslovenského Brzotína (primáš, působící při nově vzniklém souboru Pol'ana při VÚT Brno), rodina Horváthových z Nálepkova (SK) v níž vyrůstá nadaný budoucí primáš Eugen (Janko) Horváth, dále koncertní mistr a profesor brněnské konzervatoře houslista Rudolf Daniel (*1919 Oslavany) a další. Svůj život s Brnem spojil i učitel Antonín Daniel (*1913 v Oslavanech) a počátkem 60. let také první romský promováný historik Bartoloměj Daniel (*1924 v Šaštíňě-Strážě, SK).

V padesátých a šedesátých letech vznikají tedy díky aktivním snahám Romů (nejen výše uvedených osobností) předpoklady, aby se sami v době uvolnění totalitního komunistického režimu v roce 1968 chopili šance ovlivnit své společenské záležitosti a po přípravných výborech se později – v srpnu 1969 koná ustavující sjezd Svazu Cikánů-Romů za účasti 176 delegátů Romů z celé České republiky i

slovenského Zväzu Cigánov-Rómov. Předsedou SCR byl zvolen Ing. Miroslav Holomek.

Po dobu své existence, než došlo zkraje roku 1973 vlivem ústřední státní moci k úplnému zrušení organizace, Svaz Cikánů – Romů, jehož správní centrum bylo v Brně na Lidické (dnes Štefánikově) ulici, vyvíjel systematicky mnoho činností na poli sociálním, kulturním, ale také společensko-vědném. Mimo jiné vydával po celou dobu své existence časopis Románo l'il, který péčí redakce (sídlicí v Brně na Rotalově ulici) dal konečně prostor pro vznik romsky psané literatury. Mnohé ze snah SCR musely vlivem historických okolností zůstat nerealizované – například výstavba památníku romským obětem holocaustu v Letech u Písku a v Hodoníně u Kunštátu, nebo zřízení vlastního muzea romské kultury – a mohly se začít uskutečňovat teprve po roce 1989.

Na mezinárodní úrovni došlo přirozeně ihned po vzniku SCR k okamžitému navázání vztahů s romskými organizace ve světě, delegáti SCR se účastnili i ustavujícího prvního kongresu Mezinárodní romské unie v dubnu 1971 v Orpingtonu u Londýna. Mnozí romští aktivisté i po zrušení SCR zůstávali během sedmdesátých a osmdesátých let (viceméně ilegálně) v kontaktu a na tyto vztahy bylo opět možno navázat po roce 1990.

Pro dnešního zájemce o historii Romů v Brně je pozoruhodné, že vlivem skutečnosti, že v Brně existovalo regionální studio Českého rozhlasu a od roku 1963 také televizní Studio Brno, a díky atraktivním romským společenským událostem (včetně hudebních vystoupení) – se zachovaly do dnešní doby zajímavé rozhlasové a televizní archivní pořady, které život Romů v Brně v historii zachytily.

Zdroj:

Nečas, Ctibor, Romové na Moravě a ve Slezsku 1740 – 1945, Brno: Matice moravská, 2005. 475 s. ISBN 80-86488-20-9

Pavelčíková, Nina, Romové na Brněnsku 1945-1958, in: Bulletin Muzea romské kultury, 16/2007, s. 96-97

Pavelčíková, Nina, Romové na Brněnsku 1959-1968, in: Bulletin Muzea romské kultury, 17/2008, s. 151 - 158

Sadílková, H., Zapletal, T., Závodská, M., Výzkum romského osidlování Brna 1945 – 1973 – Závěrečná zpráva projektu MŠMT (Rozhodnutí č.j.: 27302910 – Název dotačního programu: Program MŠMT na podporu integrace romské komunity v roce 2010)

Svaz Cikánů – Romů 1969 – 1973, Doprovodná publikace k výstavě Muzea romské kultury, (ed. Michal Schuster, Milada Závodská), Brno: Muzeum romské kultury, 2009. 27 s. ISBN 978-80-86656-16-8